

بسمه تعالی

شاخص بهای کالاهای صادراتی در ایران

اهداف بررسی:

شاخص بهای کالاهای صادراتی (XPI)^۱ در ایران یکی از انواع شاخص‌های قیمت است که تغییرات سطح عمومی قیمت کالاهای غیرنفتی صادراتی را بر اساس قیمت (FOB)^۲ نشان می‌دهد. با توجه به این که در تهیه این شاخص، قیمت ارزی کالاهای صادر شده به قیمت ریالی تبدیل می‌شود، تغییرات این شاخص نمایانگر تغییرات قیمت کالاهای صادر شده در بازارهای جهانی و نوسانات نرخ ارز می‌باشد.

هدف بررسی و محاسبه شاخص بهای کالاهای صادراتی، نمایش نوسان و تغییرات قیمت کالاهای غیرنفتی صادر شده توسط صادرکنندگان کشور می‌باشد.

این شاخص همراه با دیگر شاخص‌های قیمت در طراحی و هدایت سیاست‌های پولی و مالی استفاده می‌گردد. همچنین جهت شناخت وضعیت اقتصادی در رابطه با بازارهای تجارت بین‌المللی مورد استفاده محققان اقتصادی قرار می‌گیرد. از دیگر کاربردهای شاخص مزبور، می‌توان به استفاده در محاسبات ملی و مبادلات بازرگانی و جهت آگاهی از عملکرد صادرکنندگان و بررسی وضعیت صادرات غیرنفتی اشاره نمود.

سابقه بررسی:

شاخص بهای کالاهای صادراتی در ایران از سال ۱۳۳۸ به عنوان یکی از سه گروه اختصاصی شاخص بهای عمده‌فروشی کالاها در ایران، در اداره آمار اقتصادی بانک مرکزی تهیه می‌گردید. در تجدید نظر سال ۱۳۶۹ در گروه کالاهای صادراتی مشمول شاخص بهای عمده‌فروشی کالاها در ایران، تعداد ۲۰ قلم کالا انتخاب گردید که به طور عمده شامل فرش دستباف و تعدادی از محصولات کشاورزی سنتی ایران نظیر زعفران و پسته بود. با توجه به افزایش میزان صادرات کالاهای غیرنفتی، ضرورت تهیه شاخص بهای کالاهای صادراتی به عنوان یک شاخص مستقل، از سال ۱۳۷۶ مورد تأیید مسئولان بانک مرکزی قرار گرفت. به لحاظ ماهیت این شاخص که بر مبنای بازار صادرات کالا شکل می‌گیرد، مشاهده می‌شود که مؤلفه‌های اقتصادی و سیاسی نظیر تقاضا و کشش بازار جهانی، امکانات داخلی، تبلیغات، ویژگی‌های اقتصادی بازارهای جهانی و قوانین، مقررات و سیاست‌های داخلی و بین‌المللی که در بازرگانی خارجی مؤثر است، بر این شاخص نیز اثر می‌گذارد. بنابراین پس از چندی در سبد کالاهای صادراتی تغییراتی رخ می‌دهد که می‌تواند در نوع یا ضریب اهمیت کالا یا در هر دو مورد اتفاق بیفتد. بر این اساس تجدید نظر در شاخص بهای کالاهای صادراتی ضرورت می‌یابد.

^۱ Export Price Index

^۲ Free On Board

نخستین تجدید نظر در این شاخص بر مبنای سال پایه (۱۰۰=۱۳۸۳) انجام پذیرفت. این شاخص برای دومین بار در سال پایه (۱۰۰=۱۳۹۰) (که سال پایه شاخص‌های اقتصادی بود) مورد بازنگری قرار گرفت.

دوره بررسی:

دوره بررسی شاخص بهای کالاهای صادراتی، ماهانه بوده و زمان انتشار شاخص، بعد از ماه مورد بررسی می‌باشد. گزارش‌های ماهانه به زبان‌های فارسی و انگلیسی و گزارش سالانه به زبان فارسی منتشر می‌گردد.

جامعه آماری:

کلیه واحدها و شرکت‌های صادرکننده کالاهای غیرنفتی در کل کشور جامعه آماری این بررسی را تشکیل می‌دهد.

چارچوب آماری:

چارچوب آماری طرح، فهرست کلیه شرکت‌های صادراتی است که در زمینه صادرات کالاهای غیر نفتی فعالیت داشته و شامل شرایط استمرار صادرات و امکان اخذ قیمت واحد ارزی کالا می‌باشد که این شرکت‌ها در اصطلاح واحد آماری محسوب می‌شوند.

اقلام نماینده مشمول شاخص:

در جریان انتخاب اقلام جهت محاسبه شاخص بهای کالاهای صادراتی در ایران، ضمن توجه به ارزش صادرات در سال پایه عواملی نظیر استمرار صدور و امکان قیمت‌گیری مدنظر قرار می‌گیرد. بر این اساس با استفاده از اطلاعات سالنامه آمار بازرگانی خارجی ایران از کل ۲۱ گروه اصلی (قسمت) و ۹۸ گروه فرعی (فصل)، تعداد ۱۵ گروه اصلی و ۵۰ گروه فرعی انتخاب گردید که حدود ۹۷/۲۶ درصد از کل ارزش کالاهای غیر نفتی صادر شده در سال ۱۳۹۰ را پوشش می‌دهد. تعداد اقلام مشمول شاخص بهای کالاهای صادراتی از ۸۶ قلم در سال پایه ۱۳۷۶ به ۹۶ قلم در سال پایه ۱۳۸۳ و از این تعداد به ۱۲۶ قلم در سال پایه ۱۳۹۰ افزایش یافت.

طبقه بندی و ضرایب اهمیت کالاها:

سیستم هماهنگ‌شده توصیف و کدگذاری کالا (HS)^۳ که در بخش‌های مختلف بازرگانی، گمرک، حمل و نقل، آمار و اقتصاد مورد استفاده قرار می‌گیرد، نوعی از طبقه‌بندی بر مبنای گروه یا دسته‌ای از کالاها که دارای خصوصیات یا مشخصات مشابه با نظم و ترتیب معین باشند، محسوب می‌شود. با توجه به اینکه کشور جمهوری اسلامی ایران عضو سازمان گمرک جهانی (WCO)^۴ می‌باشد، سیستم طبقه‌بندی مورد استفاده در گمرک ایران نیز بر مبنای (HS)

^۳ Harmonized Commodity Description and Coding System

^۴ World Customs Organization

قرار گرفته است. بر اساس طبقه‌بندی مذکور، ۱۲۶ قلم کالای مشمول شاخص به ۱۵ گروه اصلی و یک گروه اختصاصی تقسیم شده که ضرایب اهمیت آن‌ها بر اساس سال پایه ۱۳۹۰ به شرح ذیل می‌باشد:

ضریب اهمیت (۱۳۹۰=۱۰۰)	نام گروه
	گروه اصلی:
۲/۴۱	۱- محصولات حیوانی
۱۰/۴۳	۲- محصولات نباتی
۰/۳۶	۳- چربی‌ها و روغن‌های حیوانی و نباتی
۳/۷۲	۴- محصولات صنایع غذایی، نوشابه‌ها و توتون
۳۱/۸۰	۵- محصولات معدنی
۲۰/۱۱	۶- محصولات صنایع شیمیایی و صنایع وابسته
۱۰/۵۱	۷- مواد پلاستیک و کائوچو و مصنوعات آن‌ها
۰/۵۹	۸- پوست و چرم و محصولات چرمی
۰/۰۵	۹- چوب و اشیای چوبی
۳/۶۱	۱۰- مواد نسجی و مصنوعات از این مواد
۰/۴۶	۱۱- انواع کفش
۲/۱۳	۱۲- مصنوعات ساخته شده از انواع سنگ
۹/۷۱	۱۳- فلزات معمولی و مصنوعات آن‌ها
۲/۹۶	۱۴- ماشین‌آلات مکانیکی و ادوات برقی
۱/۱۵	۱۵- وسایل نقلیه زمینی و تجهیزات ترابری
	گروه اختصاصی:
۴۶/۳۳	محصولات پتروشیمی

هریک از گروه‌های اصلی به گروه‌های فرعی (فصل) تقسیم می‌شود که هر یک از این فصل‌ها به تنهایی شامل چندین کالا با خصوصیات مشابه بر اساس طبقه بندی HS می‌باشد. به طور مثال، گروه محصولات معدنی شامل فصل‌های (زیر گروه های) ذیل است:

ضریب اهمیت (۱۳۹۰=۱۰۰)	زیر گروه
۲/۸۵	۱- مواد معدنی
۳/۱۵	۲- سنگ فلزات
۲۵/۸۰	۳- سوخت‌های معدنی و روغن‌های حاصل از آن‌ها

روش جمع‌آوری اطلاعات:

منابع اطلاع در این طرح، صادرکنندگان کالا می‌باشند. تعداد منابع اطلاعی که در تهران و سایر شهرها مورد مراجعه متصدیان جمع‌آوری آمارهای اقتصادی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران قرار می‌گیرد حدود ۱۰۲ منبع اطلاع و تعداد مظنه‌ها حدود ۴۷۰ مظنه می‌باشد. قیمت‌ها و مشخصات کالاهای صادراتی با مراجعه مستقیم متصدیان جمع‌آوری آمارهای اقتصادی یا توسط نمابر از منابع اطلاع اخذ و در فایل‌های مربوط وارد می‌شود. اطلاعات نهایی پس از ملاحظه، بازبینی و رفع اشکالات احتمالی توسط افراد کارآموده، در تهیه شاخص مورد استفاده قرار می‌گیرد. در قیمت‌گیری از منابع صادراتی، شیوه حمل کالا، قیمت ارزی واحد، نوع ارز، کد تعرفه گمرکی، واحد کالا و مشخصات کالا مورد توجه قرار می‌گیرد.

روش محاسبه شاخص:

با توجه به اینکه محاسبه شاخص بهای کالاهای صادراتی، ریالی می‌باشد در محاسبات مربوط به تهیه این شاخص، بر اساس متوسط نرخ ماهانه ارزشهای صادراتی، معادل ریالی آن‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد. نسبت متوسط قیمت مظنه‌های جمع‌آوری شده از هر قلم کالای مشمول شاخص در هر ماه به متوسط قیمت مظنه‌های همان قلم کالا در ماه قبل، تغییر قیمت ماهانه (رلاتیو)^۵ آن قلم را بدست می‌دهد. سپس با استفاده از فرمول لاسپیترز^۶، شاخص بهای کالاهای صادراتی محاسبه می‌گردد.

تغییرات شاخص بهای کالاهای صادراتی طی سال‌های مختلف:

شاخص بهای کالاهای صادراتی در سال‌های ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۴ دارای تغییرات متفاوتی بوده که در جدول صفحه بعد درج شده است.

^۵ Relative

^۶ Laspyres اقتصاددان آلمانی



بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

شاخص کل بهای کالاهای صادراتی در ایران

اعداد سالانه شاخص و درصد تغییر آن در سال های ۱۳۹۴-۱۳۷۶

(۱۳۹۰=۱۰۰)

سال	عدد شاخص	درصد تغییر سالانه*
۱۳۷۶	۱۲/۱	—
۱۳۷۷	۱۴/۸	۲۲/۲
۱۳۷۸	۲۳/۶	۵۹/۸
۱۳۷۹	۲۷/۸	۱۷/۷
۱۳۸۰	۲۸/۱	۱/۳
۱۳۸۱	۲۹/۷	۵/۷
۱۳۸۲	۳۳/۲	۱۱/۷
۱۳۸۳	۴۲/۶	۲۸/۴
۱۳۸۴	۴۸/۱	۱۳/۰
۱۳۸۵	۵۶/۲	۱۶/۷
۱۳۸۶	۶۹/۳	۲۳/۳
۱۳۸۷	۸۴/۶	۲۲/۱
۱۳۸۸	۷۸/۹	-۶/۸
۱۳۸۹	۸۷/۶	۱۱/۰
۱۳۹۰	۱۰۰/۰	۱۴/۲
۱۳۹۱	۲۲۴/۱	۱۲۴/۱
۱۳۹۲	۲۷۳/۰	۲۱/۸
۱۳۹۳	۲۷۱/۷	-۰/۵
۱۳۹۴	۲۲۸/۳	-۱۶/۰

*درصد تغییر بر مبنای اعداد کامل محاسبه شده است.